

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

15.1.2025 lausunnon tulle hallituksen lakiesitys hankintalain ja erityisalojen hankintalain muuttamisesta uhkaa kuntapalvelujen tuottamista eri puolilla Suomea. Esimerkiksi jätehuollon, ateria- ja ICT-palvelujen, puhtaus- ja kunnossapitopalvelujen sekä muiden tukipalvelujen yhtiöt jouduttaisiin uuden lain myötä purkamaan ja rakentamaan uudelleen.

Tällä esityksellä ei synny tavoiteltuja säästöjä julkiselle puolelle, vaan se pikemminkin aiheuttaa lisäkustannuksia. Esitys ei myöskään automaattisesti lisää kilpailua.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

-

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

-

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Kuntaliitto ja lausunnossa mukana olevat maakuntien liitot esittävät, että 10 prosentin kategorisesta vähimmäisomistusvaatimuksesta tulee luopua tai vähintään säätää mahdollisuus poiketa siitä. Omistusosuusvaatimuksessa tulisi ottaa huomioon toimialakohtaiset, alueelliset sekä omistajakohtaiset erot ja muut painavan julkisen intressin huomioon ottavat erityispiirteet. Lisäksi muutoksille esitettyjen siirtymäaikojen tulee olla merkittävästi pidempiä kuin hallituksen esityksessä.

Samaan aikaan toteamme, että in house -yhtiöitä tulee käyttää vain, kun omistajat pystyvät määräämään yhtiön suunnasta. Mielestämme on tärkeää puuttua ilmiselviin in house -järjestämisen väärinkäyttöihin, mutta hyvin toimivaa, pitkäjänteistä ja satoja yhtiöitä koskevaa järjestelmää ei tule romuttaa yksittäisten tapausten perusteella.

Hallitus esittää ohjelmansa mukaisesti kuntien sidosyhtiöiden käyttöä koskevia rajoituksia, joiden mukaan sidosyksikön omistajakunnilla tulisi olla vähintään 10 prosentin mekaaninen omistusosuus. Sidosyksikkö on hankintalain mukainen, Suomessa ja Euroopassa yleinen sekä toimivaksi ja tehokkaaksi havaittu tapa järjestää kuntien ja hyvinvointialueiden toimintoja. Sidosyksikköhankinnalla tarkoitetaan tilannetta, jossa esimerkiksi kunta ostaa palveluja yhdessä muiden kuntien kanssa omistamaltaan yhtiöltä.

Esityksen mukaisena hankintalaistamme tulisi Euroopan tiukimpia. Se vaikeuttaisi erityisesti pienten ja keskisuurten kuntien toimintaa sekä kuntien yhteistyötä maakunnallisesti ja seudullisesti ja estäisi käytännössä valtakunnallisten kuntaomisteisten yhtiöiden toiminnan. Lakiesitys vaikeuttaa ja jopa vaarantaa lakisääteisten tehtävien asianmukaisen hoitamisen, kun lakimuutoksella rikottaisiin toimivat palveluiden yhdessä järjestämisen rakenteet. Vähimmäisomistusprosentti on perusteeton ja kohtelee eri kokoisia kuntia perusteetta eriarvoisesti.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Erilaisilla kunnilla on erilaiset resurssit, tarpeet ja mahdollisuudet palveluiden tuottamiseen. Siksi myös sidosyksiköiden hyödyntämisessä palveluiden tuottamisessa on suurta vaihtelua. Sidosyksiköiden kautta

tuotetut tai hankitut palvelut ovat varsinkin pienemmille kunnille taloudellinen ja kestävä tapa järjestää palvelut yhdessä muiden kuntien kanssa. Kuten KKV:n selvityksessä on todettu, esitetyn 10 prosentin vähimmäisomistusosuuden seuraukset kohdistuisivat erityisesti pieniin ja keskisuuriin kuntiin. Myös suurille kaupungeille uudistus aiheuttaisi paljon lisätyötä ja -kustannuksia, vaikka niillä onkin paremmat mahdollisuudet, osaamista ja resursseja palveluiden uudelleenorganisoimiseen.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Uudistuksen hyödyt ovat epäselvät ja epäsuhdassa palveluiden uudelleenjärjestelystä aiheutuvaan työhön ja kustannuksiin. Lain valmistelun aikana ei ole selvitetty esityksen taloudellisia vaikutuksia kuntiin tai muihinkaan toimijoihin. Uudistuksen kertaluonteiset kustannukset, jotka syntyisivät

yhtiöiden ja palveluiden purkamisesta ja uudelleen organisoitumisesta, ovat suuret. Lisäksi uudistuksella olisi jatkuvaluonteisia kustannusvaikutuksia kunnille, kun niiden neuvotteluvoima ja keskittämisestä saadut edut vähenisivät. Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) on arvioinut selvitykseensä perustuen, että uudistus todennäköisesti nostaisi kustannuksia julkisella sektorilla, koska siinä ei huomioida riittävästi eri toimialojen, alueiden ja erilaisten hankintayksiköiden ja sidosyksiköiden eroja.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

-

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat eivät ole riittävät.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistususuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

-

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiinne? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Sidosyksiköiden käytön rajaaminen on merkittävä myös varautumisen ja huoltovarmuuden näkökulmasta. Markkinaehtoisten palveluiden saatavuus vaihtelee alueittain ja loppukädessä kunnalla on lakisääteinen velvoite järjestää palvelut myös tilanteissa, joissa markkinaehtoista palvelua ei ole saatavilla. Kuntien omistamat, sidosyksikkönä toimivat yhtiöt ovat keskeisiä varautumisen näkökulmasta, koska palveluita tulee tuottaa myös tilanteissa, joissa se ei olisi yksityisen sektorin näkökulmasta kannattavaa.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

Yhteisen lausunnon ovat antaneet

Suomen Kuntaliitto

Etelä-Karjalan liitto

Etelä-Pohjanmaan liitto

Etelä-Savon liitto

Hämeen liitto

Kainuun liitto

Keski-Pohjanmaan liitto

Keski-Suomen liitto

Kymenlaakson liitto

Lapin liitto

Pirkanmaan liitto

Pohjanmaan liitto

Pohjois-Karjalan liitto

Pohjois-Pohjanmaan liitto

Pohjois-Savon liitto

Päijät-Hämeen liitto

Satakuntaliitto

Varsinais-Suomen liitto

Reini Hanna
Keski-Suomen liitto